

Бояриня (дуже стисло)

Леся Українка

Садок перед будинком не дуже багатого, але значного козака зі старшини, Олексі Перебійного... Через садок ідуть Перебійний і Степан, молодий парубок у московському вбранні...

Перебійний запрошує Степана до себе на вечерю, але той відмовляється. Йому треба скоріше повертатися, бо не хоче розсердити бояр довгою відсутністю. Але виявляється, що всі вони на банкеті. Це дуже втішило Степана.

Гостя пригощає Оксана, дочка Перебійного. Зі Степаном вони знайомі з дитинства, росли разом. Батьки їхні разом козакували. Коли обійстя Степанового батька було знищене, він перебрався до Московщини. Після його смерті виїхав туди й Степан.

Приходить син Перебійного, Іван. Між ним і Степаном відбувається суперечка, бо молодший Перебійний засуджує рішення, прийняте на Переяславській раді, він підтримує гетьмана Дорошенка й виступає за культурну та політичну незалежність України. Він закликає Степана зі зброєю виборювати долю своєї землі. Боярин вважає війну між братами-українцями страшним гріхом.

З розмови між Степаном і Оксаною дізнаємося, що вони закохані один в одного. Дівчина розпитує боярина про його родину, життя в Московщині. Для Степана Оксана — втілення вільнолюбної України, себе ж він вважає невільником чужини.

Молоді домовляються, що Степан завтра зашле до дівчини старостів.

II

У Москві

Оксана живе в Москві з родиною Степана. Звичаї московитів здаються їй дивними, але Степанова мати пояснює, що тут вони у чужій землі, тому мусять дотримуватися цих звичаїв. Незвичним є для дівчини й одяг російських жінок, здається він незручним і некрасивим. Жінки тут не вільні навіть слова сказати, неначе туркені ходять із закритим обличчям, не можуть нікуди вийти без супроводу старшої жінки. Оксана не хоче одягати московське вбрання, яке придбала для неї свекруха, не хоче й виходити частувати бояр та цілувати їх у губи. Але мати попереджає, що Степана чекають неприємності, якщо вона не скориться звичаям цього краю. Життя здається Оксані неволею, але треба коритися.

III

До Степана з України приїжджає гість, який розповідає про утиски України Росією. Надіслані на Україну московські бояри топчуть українські звичаї, позбавляють людей волі, нав'язують свої закони.

На Московщині один боярин з підозрою поглядає на іншого, намагається його на чомусь спіймати та доповісти про де. Степан має бути дуже обережним, щоб зберегти своїх близьких. Його пригнічує таке становище, він говорить про де Оксані. Степан просить дружину спалити листа від подруги з України та не передавати нічого додому.

Оксана не може листуватися навіть з батьками. Москва стає для неї в'язницею без світла й розради.

IV

Терем

Оксана нехотя гаптує та думає про вчорашню бесіду в царя, на якій був присутній Степан. Бояри бояться на таких бесідах сказати щире слово.

Вигляд у Оксани нездоровий, і це турбує Степана. Вона відчуває, що обманулася у своїх надіях. Сміливо їхала дівчина до Москви, бо вважала українців і росіян людьми однієї мови, культури. Тепер же бачить, що тут вона чужа, всі вважають її "хохлушкою". Степан виявився не борцем, а пристосуванцем, покірним холопом.

Оксана звертається до чоловіка з проханням повернутися на батьківщину, покинути московське ярмо. Степан пояснює, що цар знайде його й на Україні та помститься.

Жінка пропонує втекти у Волощину чи Польщу, бо й там їм буде вільніше. Але Степан не може порушувати присягу. Не може й Оксана залишити чоловіка. Таким чином, обоє вони страждають, але виходу не знаходять.

V

Оксану, зав'язану по-українськи хусткою, виводять попід руки в садок. Вона зовсім хвора, змучена, уві сні її мучать страхіття. А у батька снилося, що вона літає.

Лікар говорить, що жінка тужить за рідним краєм і треба її вивезти з Москви. Степан збирається попросити в царя дозволу погостювати на батьківщину. Оксана вважає, що вони не можуть показатися на Україні, тому що зрадили її. Вона не посміє нікому поглянути в очі, бо не боролася, а "вкривалася іржею". Оксана просить чоловіка щось зробити для України. Ці її слова звучать останнім заповітом.

Жінка звертається до сонця з проханням привітати рідну землю.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Головна героїня поеми Лесі Українки — вільнолюбна українська дівчина, яка виростала серед широких степів, чемних і чесних людей, що визнавали права іншого та знали свою людську цінність. Вона звикла до атмосфери взаємної довіри і доброзичливості, поваги до жінки та дівчини. Оксана переконана в незалежності своєї землі. Потрапивши в чужу землю, вона поступово починає задихатися від почуття пригнобленості, знецінення кожної людської особистості, зневаги до жінки. Особливо ж Оксану турбує те, що вона ніби зреклася своєї батьківщини, рідних, не може допомогти багатостраждальній українській землі.

Драматична поема "Бояриня" вперше була надрукована після смерті поетеси у 1914 році й протягом тривалого часу знаходилася під негласною заборорою. Тільки у 1989 р. читачі отримали змогу познайомитися з нею.